

Pallo József

Egyre jobban éget a seb...

A túlsúfoltság csökkentésének lehetséges útjai¹

1. Régi probléma, modern hatások

A két világháború közötti magyar börtönügy egyik legkiválóbb alakja, Finkey Ferenc 1932-ben adta közre a „Büntetési rendszerünk égető sebei” című nagyszerű tanulmányát. Ebben az írásában ugyan a korabeli büntetőjogi berendezkedés fogvatartottjait ostromozza, de mintegy mellékesen utalást tesz a börtönbeli férőhelyek és a bebörtönzöttek száma között feszülő ellentétre. Természetesen nem azonosítja „túltelítettség” vagy „túlsúfoltság” néven ezt a helyzetet, hiszen az akkor uralkodó büntetőjogi szemléletmód alapvetően a megtorlást helyezte középpontba, ezért a szűkös elhelyezés gyakorlatilag erre is rimelhetett, azaz közvetlenül fogalmazta meg az elítélt szempontjából azt az alapvető büntetőfilozófiai üzenetet, miszerint: *„börtönben lenni márpedig nem jó!”*

Azt gondolom, ha Finkey ma élne, akkor ismét tollat ragadhatna és megírhatná a „Büntetés-végrehajtási rendszerünk égető sebei” című munkáját is. Mindannyian tudjuk, akik most ebben a teremben foglalnak helyet, hogy a mai magyar valóság bőven szolgáltat ehhez ténybeli és jogi alapanyagot. Magyarországon ma a börtönök túlsúfoltak. Ez a kijelentés évek óta szinte már közhelynek számít, azonban ha a szavak pusztá értelmén túl megpróbálunk leereszkedni a mélyebb szakmai bugyrokba – utalva Dante Isteni színjátékának poklára –, akkor jól láthatjuk azokat a káros hatásokat, amelyeket a túltelítettség miatt a fogvatartottak és a bv. szervezet egyaránt elszenved.

Az elítéltek nyilvánvalóan elsősorban a személyes komfortjukon keresztül érzékelik a túlsúfoltságot. Ez még akkor is így van, ha mindenki más és más életviszonyok közül került a börtönbe. Mindegy, hogy kacsalábon forgó palotából vagy éppen faluvégi viskóból jött, ugyanis a bebörtönzéssel együtt járó mentális és pszichés stressz minden kellemetlenséget, eltérő élethelyzetet extrém módon felerősít. Ez a helyzet pedig egyértelműen kimutatható módon növeli a feszültséget a személyzet és a fogvatartottak között. És erre van a legkevésbé szükség a mindennapokban.

E nemkívánatos jelenség a bv. szervezet vonatkozásában további, legalább három irányban jelentkező diszkomfortot eredményez. Úgyis fogalmazhatnánk, hogy tevékenységünkre a túlsúfoltság három irányból mér pörölycsapást.

¹ A XX. Kriminálexpón 2014. november 18-án megtartott, „A legjobb gyakorlatok a fogvatartotti reintegráció területén” című konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.

- Az első és egyben legfontosabb az, hogy a túlsúfoltság dehumanizálja és egyben elszemélyteleníti a fogvatartottakat éppúgy, mint a személyi állomány tagját. Azért különösen szomorú mindez, mert a kettejük között fennálló kapcsolat minősége és hatékonysága alapozza meg a szakmai tevékenységünk sikerét, melynek forgáspontjában a reintegráció áll, tehát a túlsúfoltság végső soron elnehezíti a szakmai környezetet és a szakmai munkát egyaránt.
- A második pörölycsapás az a társadalmi igaztalanság, amely a túlsúfoltságot – teljesen leegyszerűsítve a problémát – a bv. szervezet hibájának, valamiféle felróható szakmaiatlanságának tudja be. Ez sajnos rímel arra a régi és előítéletes gondolkodásmódra, amely a büntetés-végrehajtás tevékenységének megítélésére vonatkozik. Ezt szómágiával vagy bármiféle proaktív kommunikációval kezelni lehetetlen, a megoldás mindenféleképpen a társadalmi gondolkodásmód megváltoztatásában van, melynek egyik eredménye az lehet, hogy az emberek a magas szintű és a más által el nem végezhető szolgáltatást, szolgálatot lássák a mi tevékenységünkben és ne a nem mindig dicső történelmi múlt sztereotípiáit vetítsék a ma büntetés-végrehajtására. Megjegyzem, ennek a paradigma-váltásnak igen hatékony eszköze lesz a 2015. január 1-jével hatályba lépő új büntetés-végrehajtási törvény, amely a szabályozás szellemiségével, szemléletmódjával pragmatikus elvek mentén alakítja át az eddig hatályban volt joganyagot.
- És végül a harmadik pörölycsapás a nemzetközi elvárásrendszer és a magyar börtönvalóság között feszülő ténytényeségből fakad, amely jellemzően a túlsúfoltságban ölt testet. Ebben a szegmensben közvetlen hatások érik a magyar büntetés-végrehajtást, elsősorban az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) és a CPT részéről.

2. A nemzetközi normák determinációi

A börtönök túlsúfoltsága természetesen nem kizárólagosan magyar probléma, nem hungarikum, hanem permanens feszültségforrás az európai államok, de legalábbis a volt szocialista államok tekintetében. Szemléletesen támasztja ezt alá az a tény, hogy a túlsúfoltság miatti elmarasztalások az EJEB részéről kizárólag szinte csak ezeket az országokat sújtották.

A probléma európai eszkalálódásával szembenézve született meg az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának egyik, a túlsúfoltság kezelésével kapcsolatos ajánlása² 1999-ben. Ezen ajánlás szerint minden tagállamnak egy racionális és koherens büntetőpolitikát kell kialakítania, amely a bűnmegelőzésére, az elkövető reintegrációjára és az egyéniesített büntetéskiszabásra koncentrálna. Ugyancsak

² R (99) 22. számú ajánlás a börtönök túlsúfoltságáról és a börtönnépesség növekedéséről

ezen ajánlás fogalmaz meg néhány sarkalatos alapelvet a túlzásfolttság csökkentése érdekében. Ezek a következők:

- a személyi szabadságtól való megfosztás csak végső esetben lehetséges (ultima ratio);
- börtönök építésére csak kivételes esetben kerüljön sor, ugyanis nem ez a megoldás a túlzásfolttság csökkentésére;
- dekriminalizálni szükséges bizonyos bűncselekmény-típusokat;
- részletesen elemezni és értékelni kell a túlzásfolttséghez vezető okokat (milyen típusú bűncselekmények vezetnek a hosszú távú szabadságvesztéshez, melyek a bűnözés prioritásai, illetve milyen társadalmi attitűdök érvényesülnek);
- a túlzásfolttság negatív hatásait csökkentendő a lehető legnagyobb mértékben biztosítani kell a családdal való kapcsolattartást.

Az *Európai börtön szabályok* rendelkezései szerint az elhelyezéssel kapcsolatos minimum követelményeket be kell építeni a nemzeti szabályozásba és a belső jognak kell biztosítania a megfelelő jogvédelmi mechanizmusokat. A dokumentum fontos elvi éllel rögzíteni azt is, hogy sem az *Európai börtön szabályok*, sem más nemzetközi egyezmény nem rögzíti a minimális elhelyezési négyzetméter értéket, ugyanakkor utal arra, hogy a minimális értékeket a hazai szabályozásban rögzíteni kell.

A nemzetközi szabályozásban mégis van egy általánosan elfogadott érték, amely a CPT 2. számú általános jelentésében jelenik meg. A szervezet rögzíti, hogy egyszemélyes elhelyezés esetén 6 m^2 , míg közös elhelyezés során 4 m^2 az elfogadható élettér. Az EJEK esetjogában – a konkrét, túlzásfolttséghez köthető ügyekben – pedig következetesen hivatkozik erre a CPT-jelentésre, amely így a bíróság jogalkalmazó tevékenységének jogforrásává erősödött. A kör bezárult. Magyarországot eddig négy esetben marasztalták el a börtönök túlzásfolttság miatt, amely az Emberi Jogok Európai Egyezményébe ütközik, és gyakorlatilag kimeríti a megalázó bánásmód tilalmát. Megjegyzendő, hogy az elmúlt években egy új motívum is csatlakozik ezekhez a beadványokhoz, nevezetesen a hatékony jogorvoslat hiánya, melyet az új törvény reményeink szerint Strasbourg számára is elfogadhatóan kezel. Amikor munkatársaimmal együtt Magyarország védekezéséhez készítettünk szakmai háttéranyagot, egy országos szintű felmérést kellett elvégeznünk, és ennek eredményeként szembesültünk azzal, hogy voltak olyan elítéltek, akik fogvatartásuk egyes időszakában $0,38 \text{ m}^2$ -en tartózkodtak. Igaz ugyan, hogy ez átlagos érték, de akkor is elszomorító.

A komplexitás kedvéért meg kell említeni a Nemzetközi Vöröskereszt álláspontját is. Nagyon érdekes, amikor kijelenti, hogy az életminőségét nem lehet pusztán a férőhely nagyságával kifejezni, mert ez egy adott helyzetnek csupán egy, bár nyilván nagyon fontos szegmense. Ebbe beletartozik a specifikus egyéni szükségleteknek a köre, a tárgyi adottságok kérdése, a szálláshelyen töltött idő, a zárkán kívül töltött idő stb. Ebből a nézőpontból vizsgálva a kérdést a férőhely problematikája talán kicsit más megvilágítást is nyerhet.

Magyarországnak és valamennyi érintett államnak egy új európai jogi eszközzel is szembe kell néznie, amely az EJEB által alkalmazott *vezető ítéletben (pilot judgement)* ölt testet. Ez a procedúra viszonylag új keletű, melynek közvetlen előzménye az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez csatolt 14. kiegészítő jegyzőkönyve. Ebben a dokumentumban az EJEB azt indítványozta, hogy kerüljön kialakításra egy olyan jogi mechanizmus, amely lehetővé teszi, hogy a tömegesen benyújtott, azonos típusú ügyek esetében lehetőség nyíljon egyes esetek (*pilot ügyek*) kiemelésére és eldöntésére, miközben a többi folyamatban lévő, ismétlődő (*repetitive*) ügyek esetében érdemi lépésre ne kerüljön sor. Ugyanakkor a pilot ügyekben való döntést követően az érintett tagállam köteles olyan belső jogorvoslati lehetőséget teremteni, amely a tömegesen benyújtott és még el nem bírált ügyeket az EJEB ítéletének megfelelően zárja le. A 14. kiegészítő jegyzőkönyvben felvázolt javaslat nem valósult meg, azonban az ott kidolgozott hatásmechanizmus eredményeként jött létre a *pilot judgement* eljárás. Erre a sajátos eljárási formára első ízben 2004-ben az ún. Broniowsky-ügyben került sor, amely a második világháború után kitelepített lakosság földigényéhez kapcsolódott. A döntés következményeként Lengyelország megtette a szükséges törvénymódosításokat. Jelenleg húsz fölött van azoknak az ügyeknek a száma, amelyekben vélhetően az EJEB vezető ítéletet fog kibocsátani. (Ezek között találjuk a szolgálati nyugdíjjal kapcsolatos magyar beadványt is.)

Számunkra azonban nagyobb jelentőséggel bírnak azok az ügyek, amelyek a túlszűfolttság kérdéséhez kapcsolódóan kerültek az EJEB elé. A bíróság a jogi procedúra során első lépésként azt tisztázza az adott tagállammal szemben, hogy a tömeges beadványok rendszerbeli fogyatékoságra vezethetők-e vissza. Magyarország esetében sem történt ez másképpen, és hazánk elismerte ezt a problémát. A következő lépés, hogy az EJEB egy átmeneti időszakot (moratóriumot) biztosít az adott tagállam számára, mely időszakban felfüggesztik a beadványok elbírálását, ugyanakkor feltételként szabják, hogy kerüljön kialakításra egy olyan jogorvoslati mechanizmus, amely megfelelő kártérítést biztosít a túlszűfolttság miatt sérelmet elszenvedett fogvatartottak számára.

A korábbi, hasonló jellegű vezető ítéletek tapasztalatai alapján (Olaszország, Ukrajna) Magyarország maximum két év türelmi időre számíthat, amely nyilvánvalóan csak a hivatkozott jogorvoslati forma kialakítását teszi lehetővé, de a megfelelő számú férőhely kialakítására nem elégséges. Ennek kapcsán egy igen kényes kérdés is körvonalazódik, nevezetesen annak megfelelő kommunikálása a társadalom felé, hogy a fogvatartottak („a bűnözők”) számára még kártérítés is jár.

3. Hazai panoráma – tények, realitások

Megállapítható, hogy a fogvatartotti létszám a társadalmi, gazdasági és politikai válság idején megemelkedik. Jó példa erre a késő kádári rendszer börtönnépességének alakulása. 1986-tól, tehát amikor már nyilvánvaló repedések jelentkeztek a pártállami struktúrán, 25 000 fő volt a magyar börtönökben, és mindehhez a börtönpopulációhoz a jelenleginél 30%-kal kevesebb férőhely állt rendelkezésre.

Nem volt ritka ebben az időszakban a három- vagy akár a négyszintes ágyon való elhelyezés sem. Ezt a fogvatartotti létszámot csak mesterséges módon tudták le-szorítani, amelynek eszközeül egy általános amnesziát választottak 1990-ben. Ez 12 000 fogvatartottat érintett, természetesen egy alapos szakmai szűrő alapján, melynek eredményeként például a terhes nők, a politikai okok miatt bebörtönzöttek, a gondatlan elkövetők és a gyógyíthatatlan betegek szabadítása történt meg. Nyilvánvalóan ez nem volt egy „remekjogászi” megoldás, azonban az adott társadalmi és politikai helyzetben – a büntetés-végrehajtás számára vonatkoztatott hasznosságán túl – aktuálpolitikai üzenete is volt. A társadalom persze az ellene való támadásként élte meg az amnesziát, mint általában minden hasonló intézkedést. Az akkor gyakran hangoztatott „Na, tessék, megint a becsületes emberekre szabadítják a bűnözőket!” álláspont mintegy párja annak a sajnos még általánosnak tekinthető vélekedésnek és szemléletmódnak, amelyekre a *vezető ítélet* kapcsán az előzőekben már utaltam.

Ugyanakkor – a fentiekől függetlenül – kívánni valót hogy maga után az amnesztia alkalmazása jogfilozófiai szempontból, mert a büntetés céljának megvalósításáról mond le az állam, azzal, hogy a büntetési idő letelte előtt lemond büntető igényéről. Ezt egyébként Vókó professzor úr egy korábbi, nagy ívű tanulmányában úgy fogalmazta meg, hogy „a közvélemény és a megbocsátás nem rimel egymásra”.³

Látható, hogy 2008 óta újra tendenciózusan emelkedik a fogvatartotti létszám. Ehhez hozzájárul az is, hogy a magyar bíróságok még mindig szabadságvesztés-centrikus büntetés-kiszabási gyakorlatot követnek, valamint gyakrabban alkalmaznak fegyház és börtön végrehajtási fokozatot, mint fogház fokozatot. Ennek következménye, hogy a nagy letöltő házaink zsúfoltsága kedvezőtlen értékeket mutat, melyhez hozzájárul az előzetes házak szinte már hagyományosnak mondható túltelítettsége. Itt kell utalni arra, hogy ma a magyar büntetés-végrehajtás infrastruktúrájának gerincét azok a – volt törvényszéki paloták mellett épült – megyei házak képezik, amelyek a Csemegi-kódex hatálybalépését követően jöttek létre és a Wagner Gyula nevével fémjelzett időszak létesítményei. Ezeket a börtönöket alapvetően az előzetes letartóztatás végrehajtására tervezték egyszemélyes zárkákkal. Ma ezekben a bv. intézetekben, az egyes zárkákban több fogvatartott elhelyezése történik.

A túlzásfoltóság kedvezőtlen hatásra hívja fel a figyelmet egy, az Országos Parancsnokság által készített tanulmány, amely szerint a 150% feletti telítettség a szakmai munkát negatívan befolyásolja, a 200% feletti pedig elnehezíti, sőt veszélyezteti tevékenységünket. Az aktuális adatok szerint ma három ilyen intézet is van Magyarországon. Csupán érdekességként jegyzem meg, hogy Finnországban, ha egy börtön telítettsége eléri a 70%-ot, már a vészharangot kongatják. Nyilván, hogy a két ország teljesen eltérő úton ment végig a saját büntetés-végrehajtása tekintetében, azonban a két helyzetet a két végletet jól prezentálja. A feltétlen befogadási kötelezettségünk ellenére a magyar büntetés-végrehajtás működik,

³ Vókó György: A büntetési teóriák racionalitásai. Büntetőjogi Szemle, 2012. 1. szám, 46. o.

és - véleményem szerint - nem is feltétlenül a 100%-ot kismértékben meghaladó túlterheltség jelenti a legnagyobb veszélyt vagy végrehajtási diszkomfortot, hanem az erősen ingadozó fogvatartotti létszám. Olyan ez, mint ahogyan az orvosok mondják a magas vérnyomásban szenvedő betegeknek: nem az a baj, ha kicsit magasabb az érték, hanem az, ha a vérnyomás erősen ingadozik. A rendelkezésemre álló statisztikákat áttekintve megállapítottam, hogy van olyan intézetünk, ahol egy éven belül több száz fős létszámingadozás volt.

Napi szintű történet, amelyet nem lehet szó nélkül hagyni a túlszűfolttság kérdéskörében, a 32/2014. (XI. 3.) AB határozat, amely a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló szabályozás kapcsán a minimális élettér nagyságára vonatkozó, „lehetőleg” és „lehetőség szerint” megfogalmazásokat alkotmányellenesnek minősítette és a rendelkezéseket 2015. március 15-től számúzi a magyar jogrendből. Ez a jogi mozzanat ugyancsak arra hívja fel a figyelmet, hogy a túlszűfolttság ellen hatékony eszközökkel szükséges fellépni. Ugyanakkor tényszerűen meg kell állapítani, hogy az Alkotmánybíróság a fenti határozat meghozatalakor jelentős megosztottságot mutatott, mert azt hét alkotmánybíró különvéleménnyel látta el, amelyek közül több megkérdőjelezte a határozat jogi és ténybeli megalapozottságát.

4. Lehetséges irányok a változtatásra

Előjáróban elvi élel kell kijelenteni, hogy a túlszűfolttság komplex problémájának megoldása kívül esik a büntetés-végrehajtási szervezet kompetenciáján. A végleges és megnyugtató megoldás egyértelműen magas szintű állami döntések meghozatalát igényli. A probléma komplex, így a megoldás is komplex kell, hogy legyen, melynek lehetséges irányait az alábbiak szerint vázolom fel.

Ezek közül az első javaslat markáns és karakteres jogpolitikai döntéseket foglal magába:

– *Dekriminalizáció és depönalizáció*

A bv. szervezet kompetenciáját meghaladja a jogpolitikai döntésekre való közvetlen ráhatás lehetősége, azonban szükségesnek látjuk az arra vonatkozó utalást, hogy a zsűfolttság csökkentése érdekében a nemzetközileg ismert és elismert jogtechnikai megoldásokat is célszerű megvizsgálni.

Az egyik megoldás lehet a „decriminalizáció”, amely egyes esetek kivonását jelenti a büntetőjog alkalmazási köréből, például a szabálysértési vagy vétségi értékhatárok megfelelő változtatásával a vagyoni elleni bűncselekményeknél. Lényegében tehát a büntetőtörvények által korábban büntetendőnek minősített cselekmények nem büntetőjogilag kezelendő átminősítéséről van szó.

Lehetségként merül fel a „depönalizáció” is, mely egy meghatározott magatartás miatt alkalmazandó szankciók számának csökkentésére irányul. A cselekmény tehát továbbra is jogsértőnek minősül ugyan, de a jogalkotó úgy rendelkezik, hogy nem büntetőjogi vagy enyhébb szankciók kiszabására van szükség. Ennek a megoldásnak az egyik gyakran alkalmazott válfaja a diverzió, melynek lényege, hogy nem klasszikus

büntetőjogi intézkedésekkel, hanem különböző nevelési eszközökkel befolyásolják az elkövető magatartását. Ennek két nagyon fontos eredménye lehet, egyrészt az elkövető megbánja a tettet és csökken a visszaesés esélye, másrészt e megoldás a hagyományos igazságszolgáltatási mechanizmust tehermentesítését is szolgálja.

- Kutatni kell az alternatív büntetések alkalmazásának további lehetőségeit, bár e körben kijelenthetjük, hogy ezek száma véges. Erről a témáról az elmúlt években már nagyon sokan beszéltek, éppen ezért nem kívánok részletesen kitérni erre a kérdésre, azonban a lehetőségek kutatása kiemelt feladat számunkra.
- Elvi szinten felmerülhet az amnesztia és az egyéni kegyelem alkalmazása, azonban ezek nem válhatnak semmilyen körülmények között általános megoldássá.

A második lehetséges út a börtönépítés, illetve a férőhelyek bővítése, amely már a szakmapolitikáról való gondolkodás körébe tartozik. Nyilvánvaló, hogy középtávon ez megoldást nyújthat. A napjainkban is zajló férőhely-bővítési program a jelenleg 142%-on álló telítettséget a tervekben szereplő, több mint háromezer fős bővítéssel kb. 110%-ra tudná leszállítani. Sajnos látni kell azt is, hogy az EJB döntéseiben nincs jelentősége annak, hogy a túltelítettség 101% vagy éppen 201%-os, ugyanis ha a telítettség a 100%-ot meghaladja, az biztos pervesztést von maga után. Ettől függetlenül természetesen üdvözlendő, hogy gyakorlatilag olyan fejlesztési programnak vagyunk részesei, amelyre – meg merem kockáztatni a kijelentést – a Csemegi-kódex hatálybalépését követő börtönépítési hullám óta nem volt példa.

Mindezekon túlmenően, valóban hosszú távon azonban egy biztos gyógyír ígérkezik, és az nem más, mint a hatékony bűnmegelőzés, amelynek következtében eltűnhet a túlzásfoltosság problémaköre. Ezt már a híres német kriminológus, Franz von Liszt is megfogalmazta a híres marburgi programjában, amikor kijelentette „*a legjobb kriminálpolitika a jó szociálpolitika*”.

A bűnmegelőzés napjainkban is kiemelt kormányzati célkitűzésként fogalmazódik meg, melyet már a 2010-es Nemzeti Együttműködés Programja is központi értékévé tett. Az is látható, hogy ezen a téren a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács is hatékony és példaértékű munkát végez. Ugyancsak az új törvénynek köszönhetően lehetőség nyílik arra, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet is részt vegyen a bűnmegelőzésben, hiszen a Kockázatkezelési és kockázatelemzési rendszerünk alapján, reményeink szerint, jól prognosztizálhatóvá válik a visszaesés vagy – hogy hozzánk közelebb álló, illetve pozitív fogalmat használjak – a reintegrációs hajlandóság.

5. A pragmatizmus mint támogató lehetőség

Korábban azt mondtam, hogy a szakma határain kívül esnek a zsúfoltság csökkentésének fegyverei. Ezt a nagy általánosságban megfogalmazott kijelentést

szeretném egy kicsit árnyalni. Az új bv. törvény elkészítése során a jogalkotó pragmatikus szemléletmóddal alakította a szabályokat, amelyet alapvető szinten is megjelenített, hiszen a koncepcióban, a kormány-előterjesztésekben is megtalálható, valamint a törvény szellemiségéből is levezethető mindez.

A pragmatizmus a büntetés-végrehajtási szakmai szintjén azt jelenti, hogy olyan megoldásokat kell találni, amelyek a gyakorlatban jól működnek, hatékonyan szolgálják az alapvető célkitűzéseinket, de legfőképp a reintegrációt. Mindezek alapján a napi tevékenységünkkel kapcsolatban elvárás, hogy ne feltétlenül a tudománytól, illetve a jogalkotótól várjuk a problémáink megoldását, hanem a magunk szakmai tapasztalatait felhasználva találjunk új módszereket a túlsúlyosság csökkentése érdekében, amelyeket kellő előkészítés után a jogalkotó elé tárunk. Ezt a társadalom és a jogalkotó egyaránt várja, és elvárja.

Megjegyzem, hogy ezt a gondolkodásmódot nem elkezdni, hanem folytatni kell, hiszen a törvény előkészítése során – ennek a szellemiségnek megfelelően – a büntetés-végrehajtási szakma dolgozta ki a reintegrációs őrizet jogintézményét, amely hektikus pályát bejárva ugyan, de mégis a joganyag részévé válik. Ugyanez mondható el a „szabadságvesztésre való felhívás a BVOP által” című jogintézmény kapcsán vagy a sikertörténetnek ígérkező Kockázatelemzési és kockázatkezelési rendszer tekintetében. Ugyancsak ezt erősíti meg az a körülmény is, hogy – ismereteink szerint – a joganyag részévé válik a reintegrációs őrizet, mely a szűk értelemben vett szakma kezdeményezésére öltött testet, és amellyel egy új büntetés-végrehajtási jogintézménnyel gazdagodunk.

Az előadásomat Finkey Ferenc alakjának megidézésével kezdtem, kérem, engedjék meg, hogy ugyancsak az ő szellemiségét idézzem meg zárógondolataimban. Amikor Finkey hazatért az 1911-es Washingtoni Börtönügyi Kongresszusról, beszámolót tartott a Magyar Tudományos Akadémián, ahol azt mondta: *„Míg itt Európában rendszerint óriási tudományos tollháborúk vezetnek be, illetőleg készítik elő az új jogintézményeket, addig Amerikában a gyakorlati szakemberek megvalósítják az adott intézményt és utóbb magyarázza a tudomány annak elveit.”*

Azt gondolom, hogy a magyar büntetés-végrehajtás az új törvény kapcsán ennél nagyobb, célzottabb biztatást nem kaphat, rajtunk áll az, hogy miképpen élünk ezzel a lehetőséggel.